

Лугова О.І.,
канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ПІДХОДИ ДО РОЗРАХУНКУ ЛІКАРНЯНИХ ТА ДЕКРЕТНИХ ВИПЛАТ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНІ ЗМІНИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах трансформації соціально-економічних відносин в Україні особливої актуальності набувають питання удосконалення системи соціального страхування, зокрема порядку розрахунку виплат у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та вагітністю і пологами. Зміни у нормативно-правовому регулюванні цієї сфери обумовлені необхідністю підвищення рівня соціального захисту населення, забезпечення справедливості нарахування виплат та адаптації до сучасних умов функціонування ринку праці, включаючи зростання частки самозайнятих осіб і фізичних осіб-підприємців.

Система обчислення середньої заробітної плати для нарахування лікарняних і декретних виплат базується на визначенні розрахункового періоду, складу виплат, що включаються до розрахунку, а також застосуванні відповідних обмежень. Традиційно основою для розрахунку є заробітна плата за останні 12 календарних місяців, що передують місяцю настанню страхового випадку. Середньоденна заробітна плата визначається шляхом ділення суми нарахованого доходу, з якого сплачено єдиний соціальний внесок, на кількість календарних днів зайнятості, за винятком періодів, що не враховуються.

До таких періодів належать тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка без збереження заробітної плати, а також інші поважні причини, визначені законодавством. Врахування цих періодів є важливим для забезпечення об'єктивності розрахунку, оскільки дозволяє уникнути викривлення показників середньої заробітної плати.

З 1 травня 2026 року набрали чинності зміни до Порядку обчислення середньої заробітної плати №1266, які суттєво деталізують механізм нарахування виплат [1]. Зокрема, розширено перелік поважних причин для виключення днів із розрахункового періоду, що дозволяє більш точно враховувати перерви у трудовій діяльності. Удосконалено також підходи до врахування премій та інших стимулюючих виплат: вони включаються до розрахунку пропорційно періоду, за який нараховані, що забезпечує більш точне відображення доходів працівника.

Особливу увагу приділено порядку розрахунку виплат для фізичних осіб-підприємців і самозайнятих осіб. Відтепер базою для нарахування допомоги є дохід, з якого фактично сплачено єдиний соціальний внесок. Це дозволяє підвищити об'єктивність визначення розміру виплат та уникнути можливих маніпуляцій із базою нарахування. При цьому застосовується обмеження максимальної величини бази нарахування ЄСВ, що дорівнює 15 мінімальним заробітним платам [2].

Важливим аспектом є диференціація розміру допомоги залежно від страхового стажу працівника. Зокрема, допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується у розмірі 50 % середньої заробітної плати при стажі до 3 років, 60 % - від 3 до 5 років, 70 % - від 5 до 8 років та 100 % - понад 8 років. Для окремих категорій осіб законодавством передбачено виплату у розмірі 100 % незалежно від стажу, що підсилює соціальну функцію держави.

Допомога по вагітності та пологах має інший механізм нарахування та виплачується у розмірі 100 % середньої заробітної плати за весь період відпустки (126, 140 або 180 календарних днів залежно від обставин). Це забезпечує стабільність доходів жінок у період материнства та відповідає принципам соціальної справедливості [3].

Важливим елементом системи є встановлення мінімальних та максимальних обмежень щодо розміру виплат. З одного боку, мінімальні гарантії забезпечують належний рівень соціального захисту, з іншого - максимальні обмеження сприяють фінансовій стійкості системи соціального страхування та запобігають надмірному навантаженню на відповідні фонди.

Суттєві зміни також пов'язані з цифровізацією процесів нарахування та виплати допомоги. Використання електронних лікарняних, інтеграція з інформаційними системами Пенсійного фонду України, автоматизація облікових процедур дозволяють підвищити оперативність, прозорість та точність розрахунків. Це сприяє зниженню ризиків помилок, скороченню часу обробки інформації та підвищенню довіри до системи соціального страхування [4].

Ефективність функціонування системи значною мірою залежить від якості бухгалтерського обліку та аналітичного забезпечення. Бухгалтерський облік забезпечує формування достовірної інформації про нарахування та виплати, а також створює основу для контролю та аналізу. Правильне визначення розрахункового періоду, коректне включення виплат до бази розрахунку та дотримання нормативних вимог є ключовими умовами ефективного управління соціальними виплатами.

У цілому управління дебіторською заборгованістю соціальних фондів і виплатами можна розглядати як складну фінансово-аналітичну систему, що охоплює процеси формування, обліку, контролю та оптимізації

грошових потоків. У цьому контексті важливим є забезпечення балансу між соціальними гарантіями та фінансовими можливостями держави.

Таким чином, сучасні зміни у порядку розрахунку лікарняних та декретних виплат формують більш гнучку, прозору та соціально орієнтовану систему, яка враховує різноманітність форм зайнятості та відповідає викликам сучасної економіки. Конкретизація методичних підходів, впровадження обмежень і гарантій, а також цифровізація процесів сприяють підвищенню ефективності функціонування системи соціального страхування, зміцненню фінансової дисципліни та забезпеченню стабільного соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Порядку обчислення середньої заробітної плати : постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2026 № 533. URL: <https://news.dtki.ua/labor/social-protection/110604-onovlenii-poriadok-1266-shhodo-rozrahunku-likarnianix-dije-z-1-travnia-2026-roku-analiz-postanovi-kmu-533> (дата звернення: 04.05.2026).

2. Нові правила розрахунку лікарняних та декретних: що буде з виплатами. *Znaj.ua*. URL: <https://breaking.znaj.ua/544553-novi-pravila-rozrahunku-likarnianyih-ta-dekretnih-shcho-bude-z-viplatami> (дата звернення: 04.05.2026).

3. Середня зарплата для лікарняних: від чого залежить і як розрахувати. *Buhplatforma*. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/18150-serednia-zarplata-dlia-likarnianykh-vid-chogo-zalezhyt-i-iak-rozrakhuvaty> (дата звернення: 04.05.2026).

4. Уряд вніс зміни до порядку обчислення середньої заробітної плати для розрахунку лікарняних та декретних. *Profpressa*. URL: <https://profpressa.com/news/uriad-vnis-zmini-do-poriadku-obchislennia-serednoyi-zarobitnoyi-plati-dlia-rozrahunku-likarnianikh-ta-dekretnikh> (дата звернення: 04.05.2026).